

12. yüzyıl Zen ustası Dôgen'in kitabı Shobogenzo ile ilgili bir kitap dinliyorum, *Don't be a Jerk and Other Practical Advice from Dôgen* isminde, *Pislik olmayın ve Dogen'in diğer pratik tavsiyeleri* denebilir.

Shobogenzo, Japon Zen geleneğinin en önemli eserlerinden biriymiş. Kalın bir kitap olduğunu anlatıyor, benim dinlediğim kitap da buradan öğrendiği pratik şeylerden bahsediyor.

Budist gelenekte, kadınlara pek değer verilmezmiş. *Cennetin en iyi tarafı içinde kadının olmayışı* veya *dünyada kadınlar olmasaydı hepimiz birer Buda olurduk* mealinde sözler naklediyor. Bugün dahi kadınları rahipliğe kabul etmemek bir yana, kadınlarla el sıkışmayan Budist rahipler olduğundan bahsediyor. Dogen böyle bir gelenekten geldiği halde, kadınlara daha nötr bakıyormuş, onların da *aydınlanma* konusunda erkeklerle aynı *yeteneğe* sahip olduğunu söylüyormuş.

Aklıma getirdiği soru şu oldu: Hz. Peygamber bugün yaşasaydı kadın haklarına nasıl bakardı? Zamanı için *ileri* olması, bizim bugün de aynı ilerilik içinde yaşadığımız ve onun bu yönlerini gördüğümüz, bu yönleri aktarıldığı için olabilir mi? Veyahut biz bugün kadınlar için, onların hayatlarının *yegane sorumlusu* olduklarını kafalarına vura vura öğreterek, onlara iyilik yapmış mı oluyoruz?

Kadınların gerçekte ne istediği, nasıl mutlu olacakları ayrı bir soru, toplumdaki konumları ve vazifeleri de ayrı, diyelim, doktorların *mutlu* olmaları bizi aslında ilgilendirmiyor, onların bizi iyileştirmelerini bekliyoruz ve *mutlulukları* da kendi meseleleri. Modern toplum, *hayatından temelde kendin sorumlusun* diyerek, mutluluk sorumluluğunu insanların sırtına yüklüyor. Bu benim gibi *modernler* için iyi bir seçenek, kendi mutluluğumdan ben sorumluyum, kendi mutluluğunuzdan da siz. *Kadın* olması, benim onu mutlu etmem için özel bir yükümlülük vermiyor, o benim mutluluğumu ne kadar önemsiyorsa, ben de onun mutluluğunu o kadar önemsiyorum, veya böyle olması gerekiyor.

O sebeple *kadının mutluluğu* aslında önemli bir mesele değil, hayatını o üniversite senin, bu üniversite benim geçirip, aile kurmayı erteleye erteleye artık *mümkün değil* denecek yaşlara geldiğinde, mesela, asıl istediğinin *sadece bir çocuk* olduğunu anlayan kadınların durumunun bizim ilgimizi çekmesi gerekmez. Neticede kendisine her meslekte ilerlemek gibi, *aydınlanıp* Zen ustası olmak yolunu bile açan bir modern dünyada yaşıyor ve onun *biyolojik emre* boyun eğmek istemesi, hala *çocuk çocuk* diye tutturması büyük talihsizlik.

Geçen gün biriyle *hayatındaki boşluk* hakkında konuşurken, bunun muhtemelen *çocuk boşluğu* olduğunu söyledim. Başarılı bir insana benziyordu ama hemen tüm başarılı insanlar gibi hayatının bir yerde boşluğa dönüştüğünü söyledi. Neticede çoğumuz yeri doldurulabilir işler yapıyoruz, hayatında kritik öneme sahip olduğumuzu hissedeceğimiz kişilerin sayısı hayli az. Evlilikler bile artık bu kadar *kritiklik hissi* vermiyor. Ayrıca başkalarının oyununda puan toplarken, kendi oyununuzun kurallarını

yazamazsınız, *başkalarının oyunu* da kadınlar için, artık erkeklerinkiyle aynı. Başarı, para ve sair edinilmişlikler.

Buradan çocuğun *bütün kadınlar için geçerli* bir mutluluk formülü olduğunu düşündüğüm çıkmasın, Batı'da *asla çocuk istemiyorum* diyen kadınların önemli bir kitle olduğunu okudum, bunların bazıları herhalde *değmez* diye bakıyordur ama hissen de kendini anne görmeyen, annelik yapmak istemeyen çok kadın vardır. Yine de kadınların çoğunluğu için hala *biyolojik emir* önemli ve bu sadece toplumun beklentisi değil, bir kadın bir adada yalnız da kalsa çocuk edinmek isteyecektir. Hayvan tarafımızın programlı olduğu şeyler var ve toplumun bunları biliyor olması, biyolojik etken olmadığını göstermez.

Bu durumda, kadınlara *bütün yolların açılması* gerçekten daha mı iyi, yoksa aslında biz erkekler zeki kadınların doktor olmasına imkan vererek, onlar kadar zeki olmayan erkeklerden daha iyi hizmet almaya mı çalışıyoruz? *Kadınlar her şey olabilir* şahsen benim işime geliyor, bir aile sahibi olur, annelik yaparsa sadece kendisi ve etrafındaki üç beş kişi *kazanmış* oluyor, meslek sahibi olup *toplumda yer edindiğinde* toplumun geneline faydalı olmuş oluyor. Ebleh bir erkeğe muayene olup ölmektense, akıllı bir kadına muayene olup yaşamayı tercih ederim, soru bile değil bu. Yine de bu tüm yönlerden bakıldığında kendisi için de daha kazançlı mı, işte orada biraz şüphelerim var.

O sebeple Hz Peygamber *bugün olsa kadına nasıl davranırdı?* sorusuna *İslamcı feminist* gibi cevap veremiyorum, çünkü modern hayat tarzı için aksaklık üreten bir sorun olmakla beraber, çocuk sahibi olmanın *insanlığın* geleceği için hala önemli olup olmadığına bir peygamberin nasıl bakacağını bilmiyorum. Kadınların çalışma gücüne katılmasının, onların *her işi yapabilmesinin* modern makine için iyi olduğunun farkındayım, kadınların pek çoğunun fukaralık içinde aile sahibi olmak yerine, müreffeh bir yalnızlığı tercih edeceğinin de farkındayım ama *peygamber* hangi tarafta olur, bence hayli şüpheli.